O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIM VA ILM-FAN VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“O‘ZBEK TILINING GLOBAL MAQOMI VA NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI”

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI

2026-yil
16-oktabr

ÖZBEK YAZI DİLİ VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİ'NİN AĞIZLARINDA AKRABALIK TERİMLERİ

KİNSHİP TERMS İN THE UZBEK WRİTTEN LANGUAGE AND AZERBAİJANİ DİALECTS

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2026.10.16/NLFG1564

Abbasova ŞEBNEM Cabbar kızı
Bakü Devlet Üniversitesi, Filoloji fakültesi,
Türkoloji bölümünün öğretim görevlisi
semseddinova1@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-6742-368X

Özet. *Aile ilk olarak etnik-ictimai kurumdur ve her etnosun yaranışından başlıyor ki, bunun için de her halkın destanında onun ilkin aile kuruluşu hakkında bilgiler yer alıyor. Aile ilişkileri insan hayatının en eski faktörlerinden olduğu için akrabalık terimleri de sözvarlığının eski tabakasına ait ediliyor. Bu ilişkiler yarandığı günden bu güne gibi aynı kalmadığından, onları ifade edən terimlerde de bazı değişiklikler olmuştur. Akrabalık ilişkileri, biyolojik bir temele sahip olmasına rağmen, kültür tarafından belirlenmekte ve sosyal ilişkiler ağının temelini teşkil etmektedir. Her bir dilin sözvarlığında akrabalık ilişkilerini ifade eden kelimeler kendine özgü yere sahiptir. Akrabalık terimleri hem kan, hem de evlilik yoluyla oluşmaktadır. Biz makalemizde Özbek ve Azerbaycan Türkçelerinde kan bağıyla oluşan akrabalık terimleri karşılaştırılıp, onlar arasındakı ortaqlıqları, benzerlikleri ve farklılıkları gözden geçirceğiz.*

Anahtar kelimeler: *Özbek Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Akrabalık terimleri, ağızlar, aile*

Annotation. *The family is primarily an ethno-social institution that emerges at the very inception of an ethnic group; consequently, the epics of every people contain information regarding their early family structures. Since family relations are among the oldest factors in human life, kinship terms belong to the most ancient stratum of the lexicon. As these relationships have not remained static from their inception to the present day, the terms expressing them have also undergone certain changes. Although kinship relations have a biological basis, they are culturally defined and constitute the foundation of the network of social relations. Words expressing kinship relations hold a unique place in the*

vocabulary of every language. Kinship terms arise through both blood ties and marriage. In this article, we will compare kinship terms based on blood ties in Uzbek and Azerbaijani Turkic, examining the commonalities, similarities, and differences between them.

Keywords: *Uzbek Turkic, Azerbaijani Turkic, kinship terms, dialects, family*

Özb.: *Åna* – Azerb.: *Ana* “anne”: Özbekçede Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi anneye hitapta kullanılmaktadır. Burada farklılık yalnız talaffuz zamanı kendini gösteriyor. Şöyle ki, Azerbaycan Türkçesinden farklı olarak Özbekçede sözün ilk ünlüsü [ɔ] gibi talaffuz ediliyor. Özbek Türkçesində ünlü seslerin yazılışı və talaffuzu verilirken o-ya yakın [a] sesi kullanılır. Bu ses genellikle Türkçe kelimelerin ilk hecesinde görülür ve Özbek Türkçesine has bir ünlüdür.

Özb.: *Åta, dädä, baba* – Azerb.: *Ata “baba”:* Yukarıda bahsettiğimiz fonetik farklılık aynen ata *“baba”* sözünde de tekrarlanıyor: åta [ota]. Ses yapısında küçük farklılık olsa da, her iki dilde anlam bakımından hiç bir değişiklik yoktur. Özbekçenin Oğuz lehçelerinde *baba* anlamında *baba* ve *dädä* terimleri de kullanılmıştır. Azerbaycan Türkçesinin bir çok ağzında *dede* “*baba*”, Neftçala ağzında ise hem *“baba”* hem de *“büyük baba”* anlamını taşımaktadır.

Özb.: *Åpä* – Azerb.: *Böyük bacı “abla”:* Eski Türk yapıtlarında oba, apa şeklinde kullanılan sözcük en eski akrabalık terimlerinden biridir. Eski Türkçede bu söz hem “anne”, hem de “baba” anlamını ifade etmiştir. Bu durum Türk dillerinde sözlerin çokanlamlılığının yaygın olması ve eşsesliliyin korunması bakımından dünyanın başka dillerinden daha zengin olmasını bir daha kanıtlıyor. Kaşkarlı “Divan”ında da rastlanılan sözcüğün iki anlamı verilmiştir. *Aba “anne”* (Atalay, C. I, 1998, s. 86); *aba “baba”* (86). Kaşkarlı kelimenin Tibetçe olduğunu, onlara isə Arapçadan geçtiğini ve *“baba”* anlamına geldiğini belirtmiştir. Farklı ses ve anlam yapısına sahip olmakla bu kelime bugün de hemen hemen bütün Türk dillerinde kullanılmaktadır.

Özbekçede *åpä* olarak kullanılan söz “*büyük kız kardeş, abla*” anlamını ifade ediyor. Sözcüğün bu şekilde telaffuzu Karluk grubu Türk dillerine özgüdür. Oğuz grubuna dahil olan Türkçelerde ve Azerbaycan Türkçesi ağızlarında *aba; abay; äbä* biçiminde fonetik farklılıklara uğrayarak kullanılan kelime Eski Türkçede olduğu gibi farklı anlamlar taşımaktadır. Örneğin, Gədəbəy, Guba, Zəngilan ağızlarında *aba “baba”*; Gax, Lənkəran, Cəbrayıl ağızlarında *aba “anne”*; Gax ağzında *abay “teyze”*, *ədə* “*anne”* ; Çəmbərək ağzında *abay “kız kardeş”* ; Garakilsə ve Təbriz ağzında *əbə “nine”* anlamında kullanılmaktatır. Görüldüğü

üzere bir dilin kendi içerisinde de aynı kelime birbirine yakın anlamda olsa da farklı kavram alanına sahiptir.

Özb.: *singil* – Azerb.: *balaca bacı “kız kardeş”*: Eski Türkçede siñil biçiminde kullanılan sözcük aynı anlamda bu gün Özbek Türkçesinde de bulunmaktadır. Orta Türkçede *sinğil “erkeğin (kocanın) kendinden küçük kız kardeşi”* (DLT .Atalay C. III, s. 366), İbn Mühenna Sözlüğünde *sinil* şeklinde verilmiş ve yukarıdakı anlama ek olarak burada *“kadının kardeşi”* manasına da geldiği belirtilmiştir (ADL. II, s.129).

Bu terim Azerbaycan yazı dilinde bulunmasa da Gax, Zaqatala ağızlarında ses değişikliğine uğramadan, ancak farklı anlam kazanarak *bacanak* teriminin ifadesi için kullanılmasına rastladık (ADL. II, s. 496). Anlam kayması yaşamasına rağmen ilk anlamına dolaylı da olsa yakınlığı vardır. *Bacanak* kız kardeşlerin kocalarına denildiği için kelimenin kız kardeşle bir bağlılığı söz konusudur.

Özb.: *äkä /äkä-ükä/ birådär* – Azerb.: *gardaş “kardeş, ağabey”*: *Əkə* Özbek türklerinin en çok kullandığı etiket sözüdür – büyük kardeş anlamını taşıyor. Bunun yanı sıra kocaya hitab ederken de kullanılıyor. Azerbaycan Türkçesinin yazı dilinde kullanılmasa da, ağızlarda bu sözcük müstakil olarak değil, bir takım kelimelerin içerisinde ek alarak *yaşlı, büyük* anlamında varlığını sürdürmektedir. Mesela: Bakı ağzında *əkabir “ihtiyar”, əkəc “ihtiyar”, “olgunlaşmış”; Gazax ağzında əkəlix’ “büyüklük”*(ADL. I, s.167).

Verdiğimiz örneklerden de görüldüğü gibi Azerbaycan Türkçesinin ağızlarında *“büyük kardeş”* anlamını ifade etmese de, “büyük”, “ihtiyar” anlamını korumuştur.

Özbekçede *ağabey* anlamını ifade eden diğer söz *äkä-ükä* kelimesi aynı ses yapısında ve anlamda olmasa da, Azerbaycan Türkçesinin Çəmbərək ağzında büyük, ihtiyar manasına gelen *əkəbükə* sözcüğünde kalmaktadır (ADL. I, s.167). Onu da belirtelim ki, bu kelimeler daha çok olumsuz anlamda, yani kendini yaşından büyük gösteren, haraketlerde bulunun kızlar için kullanılıyor.

Bundan başka Özbek Türkçesinde *äkä* sözünün *oğa* variantı da vardır ki, “yaşlı insan” anlamını ifade ediyor. Azerbaycan Türkçesinde de *ağa* sözcüğü kullanılıyor ki, bu da *äkä* kelimesinin zamanla ses değişimine uğramış halidir. Azerbaycancanın izahlı sözlüğünde bu kelimenin bir çok farklı anlamları verilmiştir:

1. Bey, asil, toprak sahibi; 2. Geçmişte ruhanilere, din adamlarına verilen lakap; 3. Sahip, girişimci; 4.Üstün (ADİL I, s.43)

Ağa sözcüğü Azerbaycan Türkçesi ağızlarda aynı zamanda bazı birleşik ifadelerin içerisinde de akrabalık anlamlarını ifade etmekte kullanılıyor. Mesela: *ağabajı "ağabey, dayı veya başka akrabaların eşlerine saygı için verilen ad"* (Basarkeçər), *ağabacı "abla"* (Guba), *ağanənə* "*nine, babanın annesi*" (Ordubad) (ADL I, s. 3.), *a:baba*, *a:can "neslin, ailenin büyüyü"* (Təbriz) (m.m 154), *ağadadaş "küçük kardeşlerin büyük kardeşe veya gelinlerin geçmişte eşlerinin ağabeyine saygı için kullandıkları ad "* (ADİS I, s.54)

Özbekçede *kardeş* anlamına gelen *birådär* kelimesine ise Azerbaycan türkçesinde rastlanmıyor.

Özb.: *Tuğışgän* – Azerb.: *Kiçik gardaş "küçük erkek kardeş"*: Özbekçede kullanılan bu akrabalık terimine Azerbaycan türkçesinde rastlanmıyor. İhtimal edile bilinir ki, bu kelime Özbek Türkçesinin dayandığı lehçelerden biri olan Kıpçak lehçesine ait bir kelimedir. Çünki bu kelimeye Türk dillerinin Kıpçak grubuna dahil olan dillerde rastlanıyor.

Kardeşlik ilişkilerini ifade eden terimlerin her iki Türkçede karşılaştırılmasından elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak görüyoruz ki, hem Özbek hem de diğer Türkçelerden farklı olarak Azerbaycan Türkçesinde büyük veya küçük olması fark etmeden kız kardeşe *bacı*, erkek kardeşe ise *gardaş* deniliyor.

Özb.: *Xålä* – Azerb.: *Xala "teyze"*: Her iki Türkçede de "annenin kız kardeşine" hitap ederken kullanılıyor. Burada yalnız yukarıda da belirttiğimiz ses farklılığı mevcuttur. Hem Özbek hem de Azerbaycan Türkçesinde bu kelime aynı zamanda akraba olmayan kişilere, yabancılara hitap ederken de kullanılmaktadır.

Özb.: *Tåğa* – Azerb.: *Dayı "dayı"*: Türk dillerinin doğu grubunda yer alan Türkçelerde annenin erkek kardeşine hitap ederken *tay/tağay/* şeklinde, Oğuz grubu Türk dillerinde ise t>d ses farklılığına uğrayarak *dayı* şeklinde kullanılıyor. Bu terim farklı şekilde, anlam bakımından Türk dillerinin hepsi için sabitdir.

Türkoloji alemde bu kelimenin türenişi ile ilgili bazı düşünceler yer almaktatır. Şöyle ki, tayağa~tayaka kelimesinin ta-ya-ğa ~ ta-ya-ka şeklindeki hecelemesinde vurgusuz orta hecenin düşmesi sonucunda taga~taka şeklini almıştır. *Tay* genel anlamda "anne tarafından akrabalık" anlamına geliyor. Osman Fikri Sertkaya tağa/dayı "annenin erkek kardeşi" kelimesinin ilk hecesi olan ta/da hecesinin Çinceden Türkçeye geçen "büyük" anlamında bir sıfat olduğu fikrini ireli sürüyor (12, s.156).

Özb.: *Ämmä* – Azerb.: *Bibi "hala"* : Azerbaycan türkçesi ağızlarında hiç bir ses ve anlam farkılığı olmadan kullanılmaktadır. *Əmə* şeklinde Gazax, Oğuz,

Şəki, *əmmə* şeklinde ise Naxçıvan ve Tebriz ağızlarında halaya hitab ederken kullanılıyor.

Özb.: *Ämäki* – Azerb.: *Əmi "amca"*: Her iki türkçede de bazı ses değişimiyle aynı amaçla kullanılmaktadır. Bununla birlikte Azerbaycan Türkçesinin bazı ağızlarında (Gazax, Yevlax) (ADL I, s. 171) "*baba"* anlamında kullanılışına rastlıyoruz. Kelimeler farklı fonetik yapıda olsalar da, aynı kökten türemiştir.

Eski Türkçede, DLT-de bulunmayan sözcüğün türeyişi ile alakalı farklı düşünceler mevcuttur. Şemsettin Sami Sözlüğünde Arapça olan *"amm"* kelimesinden yarandığı düşüncesini savunmuştur. T.Tekin bu karşılık tutarlı olgularla sözün *aba açası* veya *aba eçesi*, yani *"babanın büyük kardeşi"* anlamında Türkçe bir ifadeden oluşması fikrini ileri sürmüştür. Genel Türkçede *aba* sözcüğü kullanılıyor ki, bu da az evvel belirttiğimiz gibi *"baba, büyük akraba, bababın kardeşi"* anlamındadır. *Eçe~aça* sözcüğü de Türk dillerinde *"yaşca büyük kardeş, abla"* manasını ifade ediyor. Bütün bunları göz önünde bulundurarak kelimenin *abıca / aba eçesi* biçiminde olan ifadeden yaranmış olması fikrine katılıyoruz.

Özb.: *Buvi, måmå, marna* – Azerb.: *Nənə "nine", "büyükanne":* Özbek türkçesinde *büyükanne* anlamında kullanılan *buvi* sözcüğü Azerbaycan türkçesinde de ses ve anlam bakımından bazı değişikliklerle yer almaktadır. *Buvi* kelimesinin ilk ünlüsü *i*-ye, ikinci hecesindeki v ünsüzü ise Azerbaycan yazı dilinde *b*-ye dönüşmüştür ki, b>v ünsüz evezlenmesi Türk dilleri için karakteristik hadisedir. Bu kelime Azerbaycan türkçesinde *bibi* biçiminde telaffuz edilerek hem *"babanın kendinin büyük veya küçük kız kardeşine"* hem de amcanın veya dayının eşine hitap ederken kullanılıyor. Ağızlarda ise daha çok kelimede yer alan ünlüler değişime uğrayıp, farklı anlama bürünerek kullanılmaktadır: *boba //buba//buva "anne"* (ADL. I, s.58, 62, 66), *büvü "amca veya dayının eşi"* (ADL. I, s.68), *bivi "hala"* (ADL. I, s.56).

Özbekçede nine anlamına gelen diğer söz olan *måmå* Azerbaycan türkçesinde farklı manalarda geniş kullanma alanına sahiptir. Şöyle ki, konuşma dilinde *mama* daha çok anneye hitapta kullanılıyor. Bununla yanı sıra *"doğum sırasında hastaya yardım gösteren kadın"* (ADİL. III, s. 286) anlamını da ifade ediyor.

Azerbaycan türkçesinin neredeyse bütün ağızlarında rastlanınan *mama* sözcüğü hepsinde aynı – *hala* anlamını taşımaktadır. Görüldüğü gibi, her iki türkçede bulunan kelime aynı kaynaktan yaranmış olsalar da, ses değişikliklerine

maruz kalan kelimelerin anlam yönünden birbirilerine anlam yönünden yakınlıkları vardır.

Özbek Türkçesinde *nine* anlamını ifade eden *marna* sözcüğünden de bahsedilmiştir ki, Azerbaycan Türkçesinde bu sözcüğe rastlamadık. Ancak Cəbrayıl ağzında *“ihtiyar”* anlamında *martı* (ADL. II, s.81) kelimesi bulunmaktadır ki, bu da marnaya yakın anlamdadır.

Azerbaycan Türkçesinde *“nine”* anlamını ifade etmek için *nənə*, ağızlarda ise azıcık farkılık kendini gösteriyor. Mesela: Təbriz ağzında ister annenin, isterse de babanın annesine *böyüx'nənə* deniliyor. Bu ifade Astara, Masallı ve Yardımlı ağızlarında *bögnənə,* Lənkəran ağzında *böynənə* (ADL. I, s. 62) şeklinde aynı anlamda kullanılıyor. Bazı ağızlarda ise *goca//goja//gojə* (ADL. I, s.336, 338) sözcüğü de kullanılmaktadır.

Özb.: *Båbå/buva* – Azerb.: *baba “büyükbaba”*, *“dede”*: Her iki Türkçede sözcükler küçük ses değişimiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesinin Tebriz ağzında ise *böüy baba “babanın babasına”, a:baba, a:can* ise annenin babasına deniliyor (11, s.154).

Azerbaycan ve Özbek türkçelerinde kullanılan akrabalık terimlerinin araştırılmasından sonra böyle bir düşünceye varmak olar ki, bu sözler bir sisteme dahil olan dillerde genetik genellik teşkil etse de her biri ses, anlam ve yapı özelliklerinden asılı olarak bir çok durumlarda, özel şekillenme prosesi geçirmiştir. Akrabalık terimleri ümumen Türk dillerinin sözvarlığının önemli kısmını oluşturduğundan ümumtürk seciye taşıyor. Birbirinden yalnız fonetik özellikleri ile ayırt ediliyor. Bununla beraber bu farklılık sözün anlam bakımından çok da değişmesine sebep olmuyor.

Özbek Türkçesine ait olan akrabalık terimleri Hikmet Koraşın Türk Lehçelerinde Müşterekler Üzerine makalesinden alınmıştır.

Kısaltmalar:
ADL- Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti
ADİL- Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti
DLT- Divanü-lüğat-it türk

İşaretler:
å : a-o arası ses
x': y-ya yakın ses
ä: açık e

ə: açık e

ɔ: uzun o

KAYNAKLAR:

1. Aydemir, A. Türkçede bazı sıhri akrabalık terimleri üzerine. The Journal of Academic Sosial Science Studies, Strasbourg: volume 5 issue 8, 2012.

2. Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti. Ankara: TDK, II cillte, 1999, 2003

3. Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti. Bakı: Şərq-Qərb, IV ciltte, 2006

4. Ercilasun, A.B. Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar, Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, Akçağ Yayınları, Ankara: 1993, s. 94.

5. Əzizov, E. Azərbaycan Dilinin Tarixi Dialektologiyası. Bakı: BDU, 1999

6. Gülensoy, T. Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü. Ankara: TDK yayınları, 2003

7. Dilek, G.F. Altay türklerinde akrabalık. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı, 2008

8. Kaşgarlı Mahmud. Divanü lüğat-it-türk tercümesi VI ciltte (Çev. Besim Atalay), 1999

9. Koraş, H. Türk Lehçelerindeki Müşterekler Üzerine. TSA/YIL :18 s: 3, Aralık 2014

10. Karaca, O. Sçağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış. Turkish Studies, Volume 6/1, 2011

11. Məmmədov, M. Azərbaycan dilinin Təbriz dialketi. Bakı: Zərdabi LTD, 2008

12. Sertkaya, O.F. Çince *Tay* “Büyük” Kelimesi ile Yapılan *Damla, Dayı, Teyze ve Dede* Kelimeleri Üzerine. Kelime dağarcımızdan (8)

13. Tekin, Tekin. Amca ve teyze kelimeleri hakkında. Türk Dili Araştırma Yıllığı-Belleten, 1960

14. Zeynalov, F. Türk Dillərinin Müqayisəli Qrammatikası. Bakı: MBM yayınları, 2008.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI		
Sirojiddinov Sh.S.	O‘zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish zarurati	**6**
I. O‘ZBEK TILINING JAHON TILLARI TIZIMIDAGI O‘RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI		
Xolmanova Z.	O‘zbek tilining jahon tillari tizimidagi mavqeyini belgilashda lingvodidaktikaning o‘rni	**9**
Abdushukurov B.	Alisher Navoiy asarlaridagi qadimgi turkiy fe’llar semantikasi	**16**
Xudoyberdiyev J.	Mahmud Koshg‘ariy – singarmonizmning birinchi nazariyotchisi va ovrupolik olimlarning singarmonizm haqidagi xato qarashlari	**30**
Abdurahmanova M.	Alisher Navoiy merosi psixolingvistik talqinda	**45**
Xolmurodova M.	“Nasoyim ul-muhabbat” asaridagi tabobatga doir ayrim arabcha so‘zlar	**51**
O‘razova I.	Ot frazemalarning grammatik funksiyasi (Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi frazemalar misolida)	**56**
Maxkamova D.	O‘zbek tili axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	**60**

	terminologiyasi taraqqiyoti va tadqiqi	
Oripova M.	Sinestezik metaforalarda sezgilar interperatsiyasi	**66**
Muratova N.	Tilak va tabrik nutqiy aktlarida kommunikativ taktikaning tanlanish xususiyatlari	**72**
Abdullayeva G.	Folklor diskursida o‘xshatishlarning semantik-struktur va kognitiv tahlili	**78**
Xayrullayeva R.	Kichraytirish-erkalash shakllarining pragmatik ifodalanishi	**86**
Jumaniyozova Ch.	Sifat so‘z turkumida obyektiv va subyektiv belgilarning ifodalanishi	**90**
Abduvaliyeva K.	“Shajarayi turk” asaridagi ba’zi urug‘ nomlarining etnotoponim sifatidagi tahlili	**95**
Mullaboyeva Sh.	O‘zbek tilida o‘xshatishlar asosida estetik bahoning ifodalanishi	**107**
Mamadoliyeva M.	Graduallik kategoriyasining lingvistik tabiati va uning turdosh hodisalar bilan munosabati (Xayriddin Sultonov va Iqbol Mirzo asarlari misolida)	**115**
Mamarasulova M.	O‘zbek tili fonosemantik tahlilining fonologik asoslari	**130**
Siddiqova N.	O‘zbek xalq maqollaridagi eskirgan leksika: tarkibi,	**132**

	variantlanishi va lingvopoetik vazifalari	
Yusupova A.	Konseptlarning metaforik ifodalanishi va tahlil shakllari	**144**
O‘ralova N.	O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi, uning sintaktik tavsifi va ega-kesim munosabatidagi o‘rni	**150**
Maxmudova M.	Kelishik kategoriyasining o‘rganilish tarixiga doir ayrim mulohazalar	**158**
Nurmatova S.	O‘zbek tilida rang ifodalovchi birliklarning lingvokognitiv strukturasi va konseptualizatsiya masalalari	**168**
Keldiyorova Z.	O‘zbek tilidagi shikoyat matnlarida nutqiy aktlarning ifodalanishi	**174**
Aliqulova Z.	Toponimlarning axborotni saqlash va uzatish xususiyatlari	**178**
Jurayeva Sh.	Hurmat kategoriyasining lisoniy birliklar bilan ifodalanishi	**183**
Karimova U.	Kultegin bitiktoshidagi xarakter-xususiyat bildiruvchi sifatlar tahlili	**188**
II. O‘ZBEK TILINI XALQARO MAYDONDA TARG‘IB QILISH STRATEGIYALARI		
Shamsiyeva M.	Peyzaj matnlari orqali turizmni rivojlantirish istiqbollari	**194**

Jo‘rayeva M.	Matnni tushunishda asar sarlavhasining ahamiyati	**201**
III. GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY TIL VA MADANIYATNI SAQLASH MASALALARI		
Ashirboyev S.	Adstrat sharoitidagi turkiy shevalarning o‘zaro ta’siri masalasi	**205**
Farhad Rahimi	Yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk kelimeleri üzerine On the words yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk	**210**
Xakimova M.	O‘zbek tilidagi metaforik konseptuallashtirishning milliy xususiyatlari	**232**
Abbozov O.	So‘x toponimlarining lingvomadaniy xususiyatlari	**238**
Komilova G.	O‘zbek tilida qadriyatlar tipologiyasining lingvistik verbalizatsiyasi	**245**
Xomidova M.	Zamonaviy o‘zbek badiiy matnlarida ertak elementlarining intertekstual xususiyatlari	**253**
Həsənzadə Səmra	Qrammatik metaforun türk dillərində reallaşması (özbək dilinin materiallari əsasinda)	**261**
Davronova Z.	Antroponimik freymlarda registrdan og‘ish fenomini (Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romani misolida)	**272**

Tursinbayeva Sh.	Badiiy matnda onomastik birliklarning lingvomadaniy imkoniyatlari	**276**
Bekmuradova I.	O‘zbek tilidagi ijobiy fe’l-atvor leksemalarining semantik tasnifi	**283**
Imomova I.	Fitratning dramatik asarlarida maqollarning qo‘llanilishi va funksional-semantik xususiyatlari	**291**
Turgunboeva D.	Globallashuv sharoitida o‘zbek va ingliz lingvomadaniyatida miqdoriy me’yor	**297**
Amrullayeva M.	O‘zbek tilida inson xarakterini ifodalovchi frazemalarning semantik mikromaydonlari	**305**
Abdug‘afurova A.	Lingvomadaniy kodlarning poetik faollashuvi: Faxriyor va Ulug‘bek Hamdam she’riyati qiyosida	**312**
Muzaffarova Z.	Badiiy matnda qo‘llangan metaftonimik birliklarning kognitiv xususiyatlari	**322**
Jumayeva M.	Son komponentli lug‘aviy birliklarning lingvokulturologik tahlili	**327**
Xolmo‘minova H.	Frazemalarning lingvomadaniy tahlili	**333**
IV. O‘ZBEK TILINI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI VA XORIJIY TAJRIBA		

Xusanova N.	Raqamli ta’lim muhitida o‘qish savodxonligi transformatsiyasi vositasida boshlang‘ich o‘quvchilarning kreativligini shakllantirish	**337**
Mamirova X.	Bolalarda ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishning psixolingvistik mexanizmlari va til ta’limiga ta’siri	**344**
Arolova N.	Maktabgacha yoshdagi o‘zbek bolalari nutqida sintaktik tejamkorlik	**351**
Mirnosirova D.	Nutqiy ijod haqidagi nazariy qarashlar talqini	**356**
Nurboboyeva R.	Erta yoshdagi bolalar ta’limida adabiyotning tutgan o‘rni	**363**
Keldiboyeva M.	O‘zbek tili omonimlarini o‘zlashtirishda kontekst va assotsiatsiyaning psixolingvistik roli	**369**
V. TARJIMA VA LINGVOMADANIY ALOQALAR: XALQARO HAMKORLIKNING MUHIM OMILI SIFATIDA		
Mustafa Said Arslan	Türkiye türkçesi ve özbek türkçesi arasindaki yakinliğin öğretimdeki yansimalari: özbek türkçesi öğretiminde karşilaşilan sorunlar ve öneriler	**378**
Kalanova D.	O‘.Hoshimov “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasida milliy-madaniy realiyalarning berilishi	**389**

Muhammadiyeva D.	Ko‘p tilli parallel korpusning tarjima birliklarini qiyosiy o‘rganishdagi imkoniyatlari	**400**
Abbasova Ş.	Özbek Yazı Dili ve Azerbaycan Türkçesi'nin Ağızlarında Akrabalık Terimleri	**411**
Qarshiyev K.	Badiiy tarjimaning adabiy-estetik tafakkur evolyutsiyasiga ta’siri (Jamol Kamolning tarjimonlik faoliyati misolida)	**418**
Rahimova Z.	Parallel korpuslarning tarjimashunoslik va qiyosiy tilshunoslikdagi ilmiy ahamiyati	**428**
Bozorova S.	Rus tilidagi ayrim gippologik birliklar tadqiqiga doir	**433**
Axmedova N.	O‘zbek va ingliz tillarida ruhiy holat birliklarining semantik farqlari va kontekstual tarjimasi	**442**
Davlatova R.	Sun’iy intellekt asrida inson nutqi, tilni idrok etish va psixolingvistik jarayonlar	**448**
Turdiyeva R.	Ingliz, qoraqalpoq va o‘zbek tillaridagi maqollarda zoonimlarning lingvokognitiv tahlili (“bo‘ri” misolida)	**462**
Ataniyazova S.	O‘zbek va ingliz tillarida mayl, zamon va modallikning muloqot xulqidagi funksional-uslubiy imkoniyatlari	**466**
Sayfiyeva K.	O‘zbek va ingliz fitonim komponentli maqollarida inson	**472**

	konseptining kognitiv metaforik modellari	
Tillayeva O.	O‘zbek va turk maqollarida erkak konseptining semantik maydoni	**485**
Musurmankova Sh., **Abdullayeva D.**	“Ikki eshik orasi” romanidagi murojaat birliklarining lingvomadaniy xususiyatlari va tarjima muammolari	**495**
Abdullayeva M.	Ingliz va o‘zbek maqollarida nutqiy antonimiyaning lingvokognitiv xususiyatlari	**502**
VI. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA RAQAMLI MUHITDA O‘ZBEK TILINING RIVOJI		
Abjalova M.	O‘zbek tili multikorpusida aksentologik korpus va uning ahamiyati	**513**
Elova D.	O‘zbek normativ-huquqiy matnlarini lingvo-mantiqiy annotatsiyalash mezonlari	**524**
Kasimova Z.	O‘zbek tili iboralar korpusini yaratishning lingvistik va kompyuter asoslari	**534**
Nurullayeva O.	Barqaror birikmalar resurslari va parallel korpus uchun baza tuzish mezonlari	**542**
Musulmonova K.	Lingvistik ekspertologiyada matn identifikatsiyasi bo’yicha ekspert xulosalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	**550**

Umarova Sh.	Kollokatsiyalarni korpus asosida aniqlashning nazariy va metodologik asoslari	**556**
Akramdjanova M.	Parallel korpusning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o‘rni	**564**
Buronova R.	Raqamli muhitda o‘zbek tilidagi neologizmlarning shakllanishi	**570**
Shodmonaliyeva Y.	Sentiment tahlilda tasdiq-inkor emojlarining diskursiv va pragmatik funksiyalari	**576**
Rayimjonova M.	Rauf Parfi she’riyatining leksik-statistik xususiyatlari	**591**
VII. XALQARO TA’LIM DASTURLARI VA O‘ZBEK TILI: IMKONIYAT VA ISTIQBOLLAR		
Mirzəli Məleykə	Azərbaycanda özbək dilinin tədrisi: təcrübə və perspektivlər (bakı slavyan universitetinin timsalında)	**595**
Iskandarova G.	O‘zbek tilini ikkinchi til sifatida o‘rganishda so‘z ma’nolarini o‘zlashtirish	**603**
VIII. O‘ZBEK TILI VA DIPLOMATIYA: XALQARO MUNOSABATLARDA TILNING O‘RNI		
Темирова Б., **Темирова М.**	Кыргыз, өзбек тилдери жана алардын адабий-маданий байланыштардагы ролу	**610**

Nazarov Q.	O‘zbek diplomatik diskursida metaforalarning kommunikativ-pragmatik xususiyatlari	**620**
IX. ILMIY TADQIQOTLAR VA LINGVISTIKADA XALQARO HAMKORLIK MASALALARI		
Berdak Yusuf	O‘zbek tilining shakllanish jarayoni va eski o‘zbek tili terminlari	**626**
Qurbonova M.	Xarizmatik nutq haqidagi nazariy qarashlar talqini	**632**
Umurzoqova M.	Erkin A’zam asarlarida lisoniy shaxs tiplari	**640**
Mirzaali Malika	O‘zbek tılının mavsumıy marosımlar leksıkasıda turkıy areal mavqeyı	**646**
Məmmədova A.	Xarəzm Türkcəsində Və Müasir Özbək Dilində Qohumluq Terminlərində Cins Kateqoriyasinin İfadəsi	**661**
Tuxtasinova M.	L.Z.Budagov lug‘atidagi umumturkiy leksik fond: “tur.” pometali leksemalarning tarixiy-qiyosiy tahlili	**670**
Abdullayeva S.	So‘z yasalishını qıyosıy-tıpologık tadqıq etısh metodologıyası va tahlıl mezonları	**681**
Xasanova G.	Kinesikaning lingvistik tadqiqi: shakllanish tarixi va kommunikativ funksiyalari	**688**

Rajabov N.	O‘zbek tilida ng fonemasining talaffuzi, imlosi va tarixiy taraqqiyoti	**695**
Mirzayeva G.	O‘zbek tilida tovush o‘zgarishlarining neyrolingvistik asoslari	**699**
Arislanova M.	She’riy matnning konseptual tizimi va lingvokognitiv xususiyatlari (Erkin Vohidov ijodi misolida)	**706**
Muhammadiyeva M.	“Shum Bola” qissasidagi ba’zi polisemantik leksemalar tahlili	**717**
Abdullayev G‘.	Fitrat she’riyatidagi turkiy so‘zlarning emotsional-ekspressiv xususiyatlari	**722**
Tursunova S.	Ironiyada implikatura fenomeni va yashirin ma’no mexanizmlari	**726**
Turobova N.	Badiiy diskursda morfologik vositalarning pragmatik xususiyatlari	**737**
Utegenova O‘.	O‘zbek tilida tasviriy ifodalarning badiiy matnda qo‘llanilishi	**744**
Komilova G.	Tarixiy-badiiy matnlar korpuslarini yaratish zarurati va ularni semantik modellashtirish masalalari	**749**
Haydaraliyeva Sh., Mo‘minova M.	O‘zbek tili leksikasining taraqqiyot tamoyillari va semema tushunchasi	**759**

Axmedova M.	Diskurs tushunchasining lingvistik talqini: nazariy yondashuv va ilmiy qarashlar	**768**
Komilova Sh.	Lingvokultrologiyada evfemizm va milliy mentalitet: ayollar nutqi misolida nazariy talqinlar	**774**
Suyunova D.	“Boburnoma” dagi leksik qatlamlarning “Boburiynoma”da badiiy qayta faollashuvi: leksik-semantik va funksional-uslubiy tahlil	**780**
Maqsudaliyeva Y.	Lingvistik ekspertiza va lingvokriminalistik tahlil: nazariya va amaliyot	**786**
Abdurasulova D.	O‘zbek qizlari nutqidagi neonim va slenglarning pragmalingvistik tadqiqi	**792**
Majidova M.	Tibbiy soha rahbarlari kinesik nutqining lingvosomatik tadqiqi	**797**
Abdullayeva I.	Gender qadriyatlarning aksiolingvistik tahlili	**802**
X. O‘ZBEK TILINING OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VA MEDIA MAKONIDAGI O‘RNI		
Saydaliyeva M.	Kinodiskurs multimediali muloqot tizimi sifatida	**809**
Otaxonova S.	Mediamatnlarda antroponimlarning pragmatik imkoniyatlari	**813**